

Sygn. akt I C 1285/21

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 marca 2022 r.

Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim, Wydział I Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący	Sędzia SO Alina Gąsior
Protokolant	staż. Izabela Małgorzaciak

po rozpoznaniu w dniu 8 lutego 2022 r. roku w P.

na rozprawie

sprawy z powództwa **G. S.**

przeciwko **(...) S.A. z siedzibą w W.**

o zapłatę

- zasądza od pozwanego (...) S.A. z siedzibą w W. na rzecz powódki G. S. kwotę 82.977,66 (osiemdziesiąt dwa tysiące dziewięćset siedemdziesiąt siedem złotych 66/100) złotych z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 25 września 2021 roku do dnia zapłaty;
- zasądza od pozwanego (...) S.A. z siedzibą w W. na rzecz powódki G. S. kwotę 6.434,00 (sześć tysięcy czterysta trzydzieści cztery złote 00/100) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym kwotę 5.400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem kosztów zastępstwa procesowego z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty.

Sygn. akt I C 1285/21

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 24 sierpnia 2021 r. powódka G. S., reprezentowana przez pełnomocnika, wniosła przeciwko pozwanemu bankowi (...) S.A. z siedzibą w W. o zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kwoty 82.977,66 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od tej kwoty od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty tytułem zwrotu łącznej kwoty zapłaconej przez powódkę jako rat z tytułu nieważnej umowy kredytu z dnia 12 września 2008 r., tj. Umowy nr (...) o pożyczkę hipoteczną dla osób fizycznych (...) waloryzowaną kursem (...). Ponadto wniosła o zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się orzeczenia wydanego w niniejszej sprawie do dnia zapłaty;

W uzasadnieniu pozwu powódka wskazała, że w dniu 12 września 2008 roku zawarła wraz z ówczesnym mężem K. S. z poprzednikiem prawnym pozwanego (...) Bank S.A. umowę nr (...) o pożyczkę hipoteczną dla osób fizycznych (...) waloryzowaną kursem (...), zgodnie z którą kwota kredytu wynosiła 43.000,00 zł i była waloryzowana do kursu (...). Według kursu kupna (...) na dzień 1 sierpnia 2008 roku w przeliczeniu wynosić miała 22.398,16 CHF, zaś raty kapitałowo-odsetkowe miały być równe. Wobec rozwodu pożyczkobiorców zawarto umowę o zwolnienie z długu K.

S., na co wyraził zgodę pozwany Bank. Powódka podała, że skorzystała z możliwości przedterminowej spłaty pożyczki i w okresie od dnia 29 września 2008 roku do dnia 13 lutego 2012 roku zapłaciła w walucie polskiej łącznie kwotę 82.977,66 zł. Powódka podała, że przy zawarciu umowy pożyczki działała jako konsument, zaś umowa pożyczki stanowiła wzorzec. Powódka zakwestionowała umowę, wskazując, że zawiera ona niedozwolone klauzule umowne w § 11 ust. 4 umowy (klauzula waloryzacyjna), § 10 umowy (klauzula zmiennego oprocentowania) oraz § 3 ust. 5 umowy (możliwość przelewu prawa do odszkodowania z umowy ubezpieczenia na rzecz Banku umowy), a ponadto nie został jej przedstawiony regulamin, będący, zgodnie z § 26 umowy, integralną jej częścią. W ocenie powódki klauzule te naruszają art. 353¹ k.c., art. 355 § 2 k.c. oraz zasady współzycia społecznego. Usunięcie kwestionowanych klauzul skutkuje w ocenie powódki nieważnością umowy. Stwierdzenie nieważności umowy skutkuje natomiast roszczeniem powódki o zwrot wszelkich zapłaconych pozwanemu kwot w związku z wykonywaniem umowy pożyczki.

W odpowiedzi na pozew (...) S.A. z siedzibą w W., reprezentowany przez pełnomocnika, wniósł o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych. Pozwany zakwestionował roszczenie co do zasady i co do wysokości. Pozwany zakwestionował niedozwolony charakter klauzul wskazanych przez powódkę, a ponadto wskazał, że powódka od 2009 r. miała możliwość spłaty kredytu w walucie obcej. Pozwany podniósł, że powódka nie jest uprawniona do dochodzenia zasądzenia na jej rzecz całości kwoty wskazanej w pozwie, w tym za okres w którym pomiędzy powódką a drugim pożyczkobiorcą K. S. istniał ustrój małżeńskiej wspólności majątkowej, zaś sama pożyczka była spłacana przez pożyczkobiorców wspólnie.

Pozwany podniósł także zarzut przedawnienia dochodzonego roszczenia.

Strony podtrzymały swoje stanowiska w toku postępowania.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Pozwany bank jest następcą prawnym (...) Bank SA z siedzibą w W..

/okoliczność bezsporna/

W dniu 21 lipca 2008 r. powódka G. S. oraz K. S. złożyli wniosek o kredyt w walucie (...) w kwocie 43.000,00 zł.

/dowód: wniosek kredytowy k.19-22v/

W dniu 12 września 2008 roku powódka oraz K. S., występujący jako małżonkowie, zawarli umowę nr (...) o pożyczkę hipoteczną dla osób fizycznych (...) waloryzowaną kursem (...).

Zgodnie z umową kwota P. wyniosła 43 000,00 zł (§ 1 ust. 1). Walutą waloryzacji P. był (...) (§ 1 ust. 2). Kwota P. wyrażona była w walucie waloryzacji na koniec dnia 2008-08-01 według kursu kupna waluty z tabeli kursowej (...) Banku SA wynosi 22 398,16 CHF. Kwota niniejsza ma charakter informacyjny i nie stanowi zobowiązania Banku. Wartość pożyczki wyrażona w walucie obcej w dniu uruchomienia pożyczki, może być różna od podanej w niniejszym punkcie (§ 1 ust. 2A). Okres kredytowania wynosił 240 miesięcy, tj. od dnia 2008-09-12 do dnia 2028-08-28 (§ 1 ust. 3). Wariant spłaty P. obejmował równe raty kapitałowo-odsetkowe (§ 1 ust. 4). Prowizja za udzielenie P. wyniosła 2,00% kwoty P. tj. 860,00 zł (§ 1 ust. 6). Opłata z tytułu ubezpieczenia spłaty P. w (...) SA wyniosła 0,20% kwoty P. tj. 86,00 zł. (§ 1 ust. 6A). Składka miesięczna tytułem generalnej umowy ubezpieczenia nieruchomości od ognia i innych zdarzeń losowych wyniosła 0,0065% wartości nieruchomości. Suma ubezpieczenia wyniosła 204 000,00 zł. Składka ubezpieczeniowa płatna była w dniu uruchomienia pożyczki oraz w terminach spłaty kolejnych rat kapitałowo-odsetkowych. Jeżeli Pożyczkobiorca dostarczył do Banku polisę innego niż proponowany mu przez Bank (...), potwierdzającą objęcie ochroną ubezpieczeniową nieruchomości będącej zabezpieczeniem pożyczki wraz z przelewem praw na MultiBank, składka miała nie zostać pobrana za okres ubezpieczenia, na jaki została zawarta dostarczona polisa. Pożyczkobiorcy mieli prawo do wypowiedzenia umowy ubezpieczenia zgodnie z warunkami ubezpieczenia (§ 1 ust. 6B).

Na dzień wydania Decyzji kredytowej przez MultiBank oprocentowanie P. wynosiło 6,48%, marża MultiBanku wynosi 3,70%. W okresie ubezpieczenia pomostowego w (...) SA dokonanego zgodnie z 3 ust. 6, z tytułu refinansowania składki na ubezpieczenie pomostowe, oprocentowanie P. ulegało podwyższeniu o 1,50 p.p. i wynosiło 7,98 %. Po zakończeniu okresu ubezpieczenia obniżenie oprocentowania P. o 1,50 p.p. następowało od daty spłaty najbliższej raty. W przypadku rezygnacji Pożyczkobiorców z ubezpieczenia spłaty rat P. w zakresie poważnego zachorowania oraz pobytu w szpitalu w wyniku choroby i nieszczęśliwego wypadku marża oprocentowania P. zostałaby zwiększona o 0,20 p.p. (ust. 7). Oprocentowanie dla należności przeterminowanych w stosunku rocznym w dniu wydania Decyzji kredytowej przez MultiBank wynosiło 12,78% (ust. 8)

Sposób wypłaty pożyczki obejmował kwotę 42.406,31 zł zgodnie z dyspozycją Pożyczkobiorcy i kwotę 593,69 zł na pokrycie kosztów ubezpieczenia (...) (§ 5 ust 1).

Sposób spłaty P. ustalono na podstawie nieodwołalnego, przez czas trwania niniejszej Umowy, zlecenia dokonywania przelewu z rachunku określonego w ust. 3 niniejszego § (§ 6 ust. 1).

Pożyczkobiorca jest uprawniony do dokonania wcześniejszej spłaty całości lub części P. (§ 13 ust. 1). Za wcześniejszą spłatę części lub całości P. MultiBank nie pobiera prowizji (§ 13 ust. 2).

Pożyczkobiorca zobowiązał się do spłaty kapitału wraz z odsetkami miesięcznie w ratach kapitałowo-odsetkowych określonych w 1 ust. 4, w terminach i kwotach zawartych w Harmonogramie spłat (zwanym dalej: „Harmonogramem spłat”) (§ 11 ust. 1).

Harmonogram spłat P. stanowił załącznik nr 1 integralną część Umowy i miał być doręczany Pożyczkobiorcy listem poleconym w terminie 14 dni od daty uruchomienia P.. Harmonogram spłat jest sporządzany w (...) (§ 11 ust. 2). Raty kapitałowo-odsetkowe spłacane miały być w złotych po uprzednim ich przeliczeniu wg kursu sprzedaży (...), z tabeli kursowej (...) Banku S.A., obowiązującego na dzień spłaty z godziny 14:50 (§ 11 ust. 4)

Zgodnie z § 10 umowy pożyczka oprocentowana była według zmiennej stopy procentowej, która w dniu wydania Decyzji kredytowej ustalona była w wysokości określonej w 1 ust. 7 (ust. 1). Wysokość zmiennej stopy procentowej w dniu wydania Decyzji kredytowej ustalona została jako stawka bazowa LIBOR 3M dla waluty, w której został udzielony Kredyt z dnia 2008-05-29 wynosząca 2,78%, powiększona o stałą w całym okresie kredytowania marżę MultiBanku w wysokości 3,70%. (ust. 2) MultiBank, co miesiąc, dokonać miał porównania aktualnie obowiązującej stawki bazowej ze stawką bazową ogłaszaną przedostatniego dnia roboczego poprzedniego miesiąca i dokona zmiany wysokości oprocentowania P. w przypadku zmiany stawki bazowej LIBOR 3M o co najmniej 0,10 punktu procentowego (ust. 3). Zmiany wysokości oprocentowania P. MultiBank dokonać miał najpóźniej piątego dnia roboczego miesiąca, następującego po miesiącu, w którym dokonana została zmiana stawki bazowej (ust. 4). MultiBank sporządzić miał i wysłać harmonogram spłat określający nową wysokość rat spłaty P. w przypadku, o którym mowa w ust.3. (ust. 5) O każdej zmianie oprocentowania Kredytobiorca oraz ustanowieni poręczyciele mieli zostać powiadomieni przez MultiBank za pośrednictwem: a) Sieci placówek MultiBanku, b) multilinii i strony internetowej MultiBanku dostępnej pod adresem (...) w sieci Internet lub c) poczty elektronicznej e-mail (ust. 6). Informacja na temat obowiązującego oprocentowania Kredytu podawana będzie do wiadomości na stronie internetowej MultiBanku. Informację o wysokości rat kapitałowo-odsetkowych po zmianie oprocentowania Kredytobiorca mógł uzyskać za pośrednictwem multilinii oraz strony internetowej (ust. 7). W przypadku zmiany stóp procentowych w MultiBanku, zmiana oprocentowania dla uruchomionej P. nastąpić miała w dniu spłaty najbliższej raty wynikającej z harmonogramu spłat, której płatność wypada po dniu, od którego obowiązuje zmienione oprocentowanie w MultiBanku.(ust. 8). Zmiana oprocentowania P. nieruchomości nastąpić miała od dnia wejścia zmiany w życie (ust. 9). Zmiana wysokości oprocentowania P. dokonana zgodnie z postanowieniami niniejszego § nie stanowi zmiany Umowy (ust. 10).

Zgodnie z § 3 umowy prawnym zabezpieczeniem pożyczki była m.in. hipoteka kaucyjna wpisana na pierwszym miejscu do kwoty 64 500,00 zł ustanowiona na nieruchomości określonej w § 2 i wpisana do KW nr (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Tomaszowie Mazowieckim, Wydział Ksiąg Wieczystych nowozałożonej KW (ust. 1) oraz przelew praw

z tytułu umowy grupowego ubezpieczenia spłaty rat P. w zakresie poważnego zachorowania oraz pobytu w szpitalu w wyniku choroby i nieszczęśliwego wypadku dokonany na warunkach określonych w oświadczeniu o przystąpieniu do Umowy (...) zawartych we wniosku kredytowym (ust. 5).

Przepis par. 13 ust. 5 umowy regulował wcześniejszą spłatę pożyczki, stanowiąc że kwota spłaty jest przeliczana po kursie sprzedaży (...) z tabeli kursowej (...) Banku S.A. obowiązującym na dzień i godzinę spłaty.

Zgodnie z § 31 umowy Pożyczkobiorca oświadczył, że został dokładnie zapoznany z kryteriami zmiany stóp procentowych kredytów obowiązującymi w MultiBanku oraz zasadami modyfikacji oprocentowania P. i w pełni je akceptuje (ust. 1). Pożyczkobiorca oświadczał, że został dokładnie zapoznany z warunkami udzielania pożyczki złotowej waloryzowanej kursem waluty obcej, w tym w zakresie zasad dotyczących spłaty pożyczki i w pełni je akceptuje. Pożyczkobiorca jest świadomy, że z pożyczką waloryzowaną związane jest ryzyko kursowe, a jego konsekwencje wynikające z niekorzystnych wahań kursu złotego wobec walut obcych mogą mieć wpływ na wzrost kosztów obsługi pożyczki (ust. 2).

Integralną część Umowy stanowić miał „Regulamin udzielania kredytów i pożyczek hipotecznych dla osób fizycznych w ramach MultiPlanów”. Pożyczkobiorca oświadczał, że zapoznał się z niniejszym dokumentem i uznaje jego wiążący charakter (§ 26 ust. 1).

Zgodnie z tym regulaminem wysokość rat odsetkowych i kapitałowo-odsetkowych kredytu waloryzowanego kursem przyjętej waluty określona jest w tej walucie, natomiast jej spłata dokonywana jest w złotych po uprzednim przeliczeniu według kursu sprzedaży danej waluty określonym w tabeli kursowej (...) Banku SA na dzień spłaty (§ 23 ust. 2).

Od 2009 r. regulamin przewidywał, że w przypadku kredytów i pożyczek waloryzowanych kursem walut wymienialnych, w których mBank udzielał kredytów, Kredytobiorca w trakcie trwania okresu kredytowania może złożyć pisemny wniosek o zmianę waluty, w której następuje spłata rat kredytu bezpośrednio na walutę waloryzacji, bez przeliczania wysokości raty na złote (§ 24 ust. 1). Zmiana waluty spłaty kredytu wymaga zawarcia aneksu do Umowy kredytowej określającego nowy sposób spłaty kredytu (24 ust. 2).

/dowód: umowa kredytu nr (...) k.14-18, regulamin udzielania kredytów i pożyczek k.87-91, pismo okólne z 1 1 lipca 2009 r. k.92, regulamin udzielania kredytów i pożyczek w brzmieniu od 2009 r. k.93-96v/

Wypłata pożyczki nastąpiła w dniu 29 września 2008 roku na wniosek pożyczkobiorców. W dniu wypłaty bank określił wysokość kredytu na kwotę 20.543,69 CHF według kurs kupna (...) z tabeli kursowej Banku w dniu otwarcia w wysokości 2, (...).

/dowód: zaświadczenie co do spłat z dnia 9 czerwca 2020 roku k.29-30, wiadomość e-mail z dnia 15 grudnia 2016 roku k.34/

Powódka chciała uzyskać kredyt najbardziej korzystny. Powódka oraz K. S. nie mieli zdolności kredytowej przy kredycie złotówkowym. Pracownik (...) Banku zaproponował kredyt frankowy, zapewniając, że jest najlepszy. Określił walutę franka szwajcarskiego jako bezpieczną i stabilną. Pracownik banku nie przedstawił żadnej symulacji zmiany kursu waluty ani dotychczasowych jego notowań. Powódka nie została poinformowana, że bank ma swoje tabele kursowe. Ostatecznie powódka wraz z K. S. zawarli 2 umowy - kredyt hipoteczny i pożyczkę hipoteczną. Celem zaciągniętych zobowiązań był remont nieruchomości oraz spłata innego zobowiązania kredytowego. Wcześniej zawarli kredyt hipoteczny w obcej walucie w innym banku.

Powódka nie miała możliwości negocjacji umowy.

W chwili podpisywania umowy żadne z nich nie prowadziło działalności gospodarczej

/dowód: zeznania powódki protokół k.137v-138/

W dniu 16 marca 2010 r. (...) Bank oraz powódka G. S. i K. S. zawarli umowę o zwolnienie z długu wraz z Aneksem nr (...) do umowy pożyczki. Zgodnie z umową wierzyciel zwolnił dłużnika K. S. z długu wynikającego z obowiązku spłaty pożyczki, a K. S. wyraził na to zgodą. Jako strona umowy została uznana jedynie powódka.

/dowód: umowa o zwolnienie z długu k.23-23v/

W okresie od dnia 29 września 2008 roku do dnia 13 lutego 2012 roku pożyczka została spłacona kwotą łączną w wysokości 82.977,66 zł. Na koszty pożyczki składają się odsetki w wysokości 8.755,67 zł, prowizja za udzielenie pożyczki w wysokości 860 zł, prowizja za ubezpieczenie w wysokości 86 zł i składki na ubezpieczenie 869,48 zł.

/dowód: zaświadczenie co do kosztów z dnia 9 czerwca 2020 roku k.28/

Spłat pożyczki dokonywała powódka.

/dowód: zeznania powódki protokół k.137v-138/

Powódka dokonała wcześniejszej spłaty pożyczki, wpłacając kwotę w wysokości 65.278,28 zł w dniu 13 lutego 2012 r. W związku ze spłatą (...) Bank zezwolił na wykreślenie hipoteki kaucyjnej.

/dowód: zezwolenie na wykreślenie hipoteki k.25, potwierdzenie wykonania operacji k.26/

W dniu 18 grudnia 2009 r. powódka oraz K. S. dokonali podziału majątku wspólnego po rozwodzie orzeczonym prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Piotrkowie Tryb. z dnia 18 czerwca 2009 r. w sprawie I C 690/09. Powódka uzyskała wówczas na własność mieszkanie, będące przedmiotem zabezpieczenia pożyczki. Umową z dnia 8 lutego 2012 r. powódka sprzedała nieruchomość.

/dowód: umowa o podział majątku wspólnego k.132-133v, umowa sprzedaży k.134-136v/

W dniu 22 listopada 2016 r. powódka, wskazując na niejednoznaczność postanowienia zawartego § 1 ust. 2A umowy, wezwała pozwanego bank do wskazania jakiego kursu Bank użył do wypłaty kredytu, wyjaśnienia przyczyn użycia tego kursu oraz wskazania zapisów umowy lub regulaminu, które wskazywały na prawo Banku określenia kursu wypłaty kredytu.

/dowód: pismo powódki k. 31, 32/

Sąd ustalił powyższy stan faktyczny w oparciu o wyżej wskazane dowody. Zapisy umowy pożyczki łączącej strony były niesporne w sprawie. Legitymacja bierna pozwanego również nie budziła w ocenie Sądu wątpliwości. Sąd za wiarygodne uznał zeznania powódki, bowiem korespondowały ze zgromadzonym w sprawie materiałem dowodowym, były logiczne i konsekwentne, nie zawierały sprzeczności podważających ich wiarygodność. Sąd dostrzegł jednak, iż część zeznań powódki dotyczyła umowy kredytu nie będącej przedmiotem niniejszego postępowania. Co do braku możliwości negocjacji szczegółowych warunków umowy, w tym zwłaszcza co do postanowień określających zasady indeksacji oraz zawarcia umowy przy wykorzystaniu wzorca stosowanego przez bank jej zeznania były także zgodne doświadczeniem życiowym, a nie zostały przedstawione dowody wykazujące odmienny stan faktyczny w tym zakresie. Sąd dostrzegł natomiast pewną rozbieżność między zeznaniami powódki dotyczącymi zakresu informacji o ryzyku kursowym czy mechanizmów indeksacji przekazanych przed zawarciem umowy a oświadczeniami zawartymi w umowie, jednakże dostrzec należy, że sama treść oświadczeń, w tym zwłaszcza oświadczeń zawartych w regulaminie, nie dowodzi, że powódka w sposób rzetelny została poinformowana o zasadach funkcjonowania pożyczki w obcej walucie, w tym o ryzyku kursowym. W konsekwencji uznać należało, że w sprawie wystąpił faktyczny brak rzetelnej informacji o zasadach funkcjonowania takiej pożyczki, sposobie ustalania wysokości pożyczki i poszczególnych rat oraz o ryzyku kursowym.

Ustalając wysokość zobowiązania, Sąd przyjął wyliczenia powódki zawarte w pozwie, dokonane na podstawie zestawienia wystawionego przez pozwanego, których wiarygodności pozwany nie kwestionował, a w zakresie

wyliczenia łącznej sumy dokonanych spłat nie przedstawił też żadnej merytorycznej argumentacji podważającej ich rzetelność, uzasadniającej dokonanie innych niż powódka wyliczeń. W konsekwencji na podstawie art. 235² § 1 pkt 2 i 5 kpc Sąd pominął wniosek pozwanego o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego z zakresu finansów i rachunkowości, uznając, że dowód ten nie miał znaczenia dla rozpoznania istoty sprawy, a przyczyniłby się wyłącznie do przedłużenia postępowania i zwiększyłby jego koszty.

Natomiast żadnego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy w ocenie Sądu nie miały zgromadzone w aktach sprawy dokumenty w postaci stanowisk instytucji na temat aspektów funkcjonowania kredytów hipotecznych indeksowanych jako niezwiązane bezpośrednio z umową łączącą strony. (...) te stanowiły jedynie część argumentacji pozwanego.

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo zasługiwało na uwzględnienie w całości.

Nieważna jest czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy (art. 58 § 1 k.c.). Nieważna jest również czynność sprzeczna z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.). Jeżeli nieważnością jest dotknięta tylko część czynności prawnej, czynność pozostaje w mocy co do pozostałych części, chyba że z okoliczności wynika, iż bez postanowień dotkniętych nieważnością czynność nie zostałaby dokonana (art. 58 § 3 k.c.).

Czynność prawna jest sprzeczna z ustawą, gdy jej treść jest formalnie i materialnie niezgodna z bezwzględnie obowiązującym przepisem prawa. Nieważność czynności prawnej może przy tym wynikać nie tylko z wyraźnej dyspozycji przepisu, ale także z natury zobowiązania. Zauważyć przy tym należy, jak wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 13 lutego 2019 r. IV CSK 329/18 (L.), w ramach wyrażonej w art. 353¹ k.c. zasady swobody umów mieści się przyzwolenie na faktyczną nierówność stron, która może się wyrażać nieekwiwalentnością ich wzajemnej sytuacji prawnej. Samo zatem stwierdzenie nierównomiernego rozłożenia ryzyka osiągnięcia korzyści i wysokości świadczeń obciążających tylko jedną lub obie strony umowy nie może w zasadzie wystarczyć do stwierdzenia, że czynność prawna narusza zasady słuszności kontraktowej i jest z tego powodu nieważna na podstawie art. 58 § 2 k.c.

Zgodnie z art. 720 § 1 kc przez umowę pożyczki dający pożyczkę zobowiązuje się przenieść na własność biorącego określoną ilość pieniędzy albo rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku, a biorący zobowiązuje się zwrócić tę samą ilość pieniędzy albo tę samą ilość rzeczy tego samego gatunku i tej samej jakości. Umowa pożyczki, której wartość przekracza tysiąc złotych, wymaga zachowania formy dokumentowej (§ 2).

Przedmiotowa umowa nakładała na pożyczkobiorców, w tym powódkę, obowiązek spłaty pożyczki wraz z odsetkami, opłatami i prowizjami.

Ustawa prawo bankowe z 29 sierpnia 1997 r., w art. 5 ust. 2 pkt 1 (również w brzmieniu w chwili zawarcia umowy tj. Dz.U. 2002 Nr 72, poz. 665) stanowi, że czynnością bankową jest również udzielenie pożyczki, o ile czynność tą wykonuje bank. Zgodnie z art. 78 ww. ustawy, do umów pożyczek pieniężnych zawieranych przez bank stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące spłaty i oprocentowania kredytu. Zatem w pozostałym zakresie umowę pożyczki regulują przepisy kodeksu cywilnego.

Analizowana umowa ma charakter umowy o charakterze złotowym z tym zastrzeżeniem, że waluta obca, frank szwajcarski, pełniła rolę miernika wartości świadczenia pożyczkobiorców. Raty pożyczki miały być spłacane w złotych polskich w kwotach odpowiadających wartości pewnych ilości waluty obcej. Waluta obca miała zatem stanowić miernik wartości świadczenia jednej ze stron umowy (kwoty rat pożyczki, w których miała być ona zwracana z odsetkami).

Sąd poddał ocenie klauzule umowne szczegółowo zawarte w § 11 ust. 4 umowy (klauzula waloryzacyjna), § 10 umowy (klauzula zmiennego oprocentowania) oraz § 3 ust. 5 umowy (możliwość przelewu prawa do odszkodowania z umowy

ubezpieczenia na rzecz Banku umowy), pod kątem spełnienia przesłanek z art. 385¹ kc i wywodzone z tego skutki w postaci nieważności umowy pożyczki.

W niniejszej sprawie aktualność zachowują poglądy doktryny i orzeczenia sądowe zapadłe na gruncie kredytu indeksowanego, tym bardziej, że przedmiotowa umowa zawiera postanowienia tożsame z zawieranymi w podobnym czasie przez poprzednika prawnego pozwanego umowami o kredyt waloryzowany kursem (...). Zresztą obie strony również powoływały bogatą argumentację na ich płaszczyźnie.

W zakresie ochrony praw konsumenta przed naruszeniami słuszności kontraktowej istnieją przepisy szczególne (w tym art. 385¹ – 385³ kc) wprowadzające instrument wzmożonej względem zasad ogólnych kontroli treści postanowień narzuconych przez przedsiębiorcę pod kątem poszanowania interesów konsumentów, a także szczególną sankcję mającą niwelować niekorzystne skutki zastosowania klauzul abuzywnych. Przepisy dotyczące nieuczciwych postanowień umownych stanowią implementację do krajowego systemu prawnego Dyrektywy 93/13, w kwestii ich szczegółowej wykładni, należy zatem odwołać się do znacznego dorobku orzeczniczego Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Kluczowa w tym zakresie jest wykładnia art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13, który nakłada na Państwa Członkowskie obowiązek zapewnienia, że „nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków” (por. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lipca 2017 r., II CSK 803/16, OSNC 2018, Nr 7-8, poz. 79).

Zgodnie z art. 385¹ § 1-4 k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny (§ 1). Jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie (§ 2). Niezgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanej konsumentowi przez kontrahenta (§ 3). Ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie, spoczywa na tym, kto się na to powołuje (§ 4).

Przytoczony wyżej art. 385¹ k.c. stanowi implementację art. 3 dyrektywy Rady Wspólnot Europejskich 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 roku w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. WE L Nr 95, s. 29 ze zm.), który stanowi, że warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, mogą być uznane za nieuczciwe, jeśli stoją w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodują znaczącą nierównowagę wynikających z umowy, praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta. Jak podkreślił Trybunał Sprawiedliwości UE wymogu przejrzystości warunków umownych nie można zawężyć do zrozumiałości tych warunków pod względem formalnym i gramatycznym, lecz przeciwnie, z uwagi na to, że ustanowiony przez wspomnianą dyrektywę system ochrony opiera się na założeniu, iż konsument jest stroną słabszą niż przedsiębiorca, między innymi ze względu na stopień poinformowania, ów wymóg wyrażenia warunków umownych prostym i zrozumiałym językiem i w konsekwencji przejrzystości musi podlegać wykładni rozszerzającej. Wobec powyższego wymóg, aby warunek umowny był wyrażony prostym i zrozumiałym językiem, należy rozumieć w ten sposób, iż powinien być on rozumiany jako nakazujący także, by umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu, do którego odnosi się ów warunek, a także, w zależności od przypadku, związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach, tak by konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne. Od konsumenta wymagać można rozważliwego i krytycznego podejścia do przedstawianej mu oferty, połączonego z przeanalizowaniem udzielonych mu informacji. Jednakże podstawowym wymogiem pozwalającym na ocenę zachowania konsumenta jest uprzednie spełnienie przez przedsiębiorcę ciężących na nim obowiązków informacyjnych. Nie może znaleźć akceptacji próba nałożenia na konsumenta obowiązków, które w istocie sprowadzałyby się do założenia pełnej nieufności wobec przedstawianej mu przez przedsiębiorcę oferty i połączonych z tym informacji. Konsument nie ma obowiązku weryfikować udzielanych

mu przez przedsiębiorcę informacji, poszukiwać w innych źródłach wyjaśnienia wszelkich niejasności, sprzeczności czy wreszcie ewentualnej nieprawdziwości przedstawianych mu danych i informacji. Nie może działać przy założeniu, że przedsiębiorca chce go oszukać, wykorzystać jego niedoświadczenie czy brak wiedzy. Przeciwnie – ma pełne prawo działać w zaufaniu do przedsiębiorcy, udzielanych mu przez niego informacji i w oparciu o nie dokonywać swoich wyborów. Natomiast obciążenie konsumenta niekorzystnymi dla niego skutkami niezachowania odpowiedniej ostrożności, rozwagi i krytycyzmu może nastąpić dopiero w sytuacji, w której zostanie ustalone, że uprzednio zostały mu przedstawione adekwatne, pełne i zrozumiałe informacje. Informacje te muszą być przy tym przedstawione w odpowiednim czasie, przed zawarciem umowy, tak aby konsument miał możliwość spokojnego zapoznania się z nimi i ich analizy. Kredytobiorca musi zostać jasno poinformowany, że podpisując umowę kredytu w obcej walucie, ponosi pewne ryzyko kursowe, które z ekonomicznego punktu widzenia może okazać się dla niego trudne do udźwignięcia w przypadku dewaluacji waluty, w której otrzymuje wynagrodzenie. Przedsiębiorca musi przedstawić ewentualne wahania kursów wymiany i ryzyko wiążące się z zaciągnięciem kredytu w walucie obcej, zwłaszcza w przypadku, gdy konsument będący kredytobiorcą nie uzyskuje dochodów w tej walucie. Kwestia ta powinna zostać rozpatrzona w świetle całokształtu istotnych okoliczności faktycznych, do których zaliczają się formy reklamy i informacji stosowane przez kredytodawcę w procesie negocjacji umowy kredytu (por. wyroki (...) z 20 września 2017 roku w sprawie C-186/16 i z 20 września 2018 roku, w sprawie C-51/17).

Rażące naruszenie interesów konsumenta ma miejsce, jeżeli postanowienia umowy poważnie i znacząco odbiegają od sprawiedliwego wyważenia praw i obowiązków stron, wprowadzając nieusprawiedliwioną dysproporcję praw i obowiązków na niekorzyść konsumenta. Chodzi przy tym nie tylko o interesy ekonomiczne, ale też związane ze zdrowiem konsumenta, jego czasem zbędnie traconym, dezorganizacją toku życia, doznaniem przykrości, zawodu, wprowadzenia w błąd, nierzetelności traktowania.

W niniejszej sprawie pożyczkobiorcy podpisujący przedmiotową umowę pożyczki bez wątplenia działali jako konsumenci. Z zeznań powódki wynika, że występowała o pożyczkę jako osoba fizyczna w celu pokrycia kosztów remontu nieruchomości oraz spłaty zadłużenia. Zgodnie zaś z treścią art. 22¹ kc za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową.

W ocenie Sądu brak jest również podstaw do wyłączenia spornych postanowień umownych spod kontroli przewidzianej w art. 385¹ k.c. Pozwany bank, na którym spoczywał obowiązek wykazania, że postanowienia przedmiotowej umowy kredytowej dotyczące wypłaty oraz spłaty kredytu przy wykorzystaniu przeliczenia waluty obcej, także w zakresie, w jakim odsyłały do sporządzonych przez niego Tabel kursów, były przedmiotem indywidualnych uzgodnień pomiędzy stronami, obowiązkowi temu w żaden sposób nie sprostał. Kluczowe jest natomiast, że umowę zawarto z wykorzystaniem wzorca umownego wykreowanego przez bank, zaś kwestionowane klauzule stanowiły jej integralny i nie zmodyfikowany w żaden sposób element. Taki sposób zawierania umowy wyklucza możliwość indywidualnego wpływania przez konsumenta na treść powstałego stosunku prawnego, poza ustaleniem kwoty kredytu, ewentualnie wysokości oprocentowania, marży czy prowizji. Zaznaczyć bowiem należy, iż wpływ konsumenta musi mieć bowiem charakter realny i rzeczywiście zostać mu zaoferowany, a nie polegać na teoretycznej możliwości wystąpienia z wnioskiem o zmianę określonych postanowień umowy. Pozwany nie wykazał zresztą, aby powódce zaoferowano możliwość negocjowania postanowień umowy kreujących mechanizm indeksacji kredytu do (...). W ocenie Sądu indywidualnym uzgodnieniem umowy nie jest również to, że po zapoznaniu się z ofertą banku, zaproponowaniu przez przedstawiciela banku kredytu czy indeksowanego czy podobnego typu pożyczki, konsumenci złożyli wniosek o udzielenie konkretnego rodzaju kredytu. Indywidualnym uzgadnianiem postanowień umowy nie jest też akceptacja propozycji banku zawarcia takiej umowy, przyjęcie oferty nie oznacza realnej możliwości, wpływu na kształt postanowień umowy przygotowanych na wzorcu przez bank, w tym wybór dnia płatności miesięcznej raty.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest już pogląd, że postanowienia umów o kredyt indeksowany bądź denominowany do walut obcych, pozostawiające bankowi swobodę przy ustalaniu kursów wymiany walut stosowanych przy rozliczaniu kredytu, są niedozwolone. Niejasny i niepoddający się weryfikacji mechanizm ustalania

przez bank kursów waluty, pozostawiający bankowi swobodę, jest w sposób oczywisty sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta, a klauzula, która nie zawiera jednoznacznej treści i przez to pozwala na pełną swobodę decyzyjną przedsiębiorcy w kwestii bardzo istotnej dla konsumenta, dotyczącej kosztów kredytu, jest klauzulą niedozwoloną. Wskazywano również, że określenie wysokości należności obciążającej konsumenta z odwołaniem do tabel kursów ustalanych jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obciąża kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron. Konsument jest wówczas pozbawiony możliwości określenia aktualnego poziomu zadłużenia, co może być szczególnie istotne przy wyższych różnicach kursów walut, bowiem kwestia dodatkowego obciążenia kontrahenta (wzrostu wartości wykorzystanej w złotych kwoty kredytu w stosunku do waluty obcej) w sposób zasadniczy wpływa na jego sytuację w stosunku kredytowym. Wcześniej informacja pozwala konsumentowi na odpowiednią kalkulację i uruchomienie ewentualnych działań, pozwalających na uniknięcie lub ograniczenie konsekwencji wzrostu kursu waluty kredytu indeksowanego, jeżeli umowa kredytu hipotecznego otwiera możliwości podejmowania takich działań. Ponadto brak szczegółowych elementów pozwalających także kredytobiorcy na określenie i weryfikację wysokości kursu waluty obcej tworzy istotną niejasność co do tego, na ile stosowany przez bank tzw. spread walutowy spełnia wyłącznie funkcję waloryzacyjną, w postaci ustalenia i utrzymanie wartości świadczeń w czasie, a na ile pozwala także na osiągnięcie przez banki dodatkowego wynagrodzenia, obok innych „klasycznych” jego postaci, tj. odsetek kapitałowych i prowizji (por. wyroki SN z dnia 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, opubl. OSNC 2016 nr 11, poz. 134, z dnia 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16 z dnia 19 września 2018 r., I CNP 39/17, z dnia 24 października 2018 r., II CSK 632/17, z dnia 13 grudnia 2018 r., V CSK 559/17, z dnia 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18, z dnia 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17, OSP 2019, z. 12, poz. 115, z dnia 9 maja 2019 r., I CSK 242/18, z dnia 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, OSNC 2020/7-8/64, z dnia 7 listopada 2019 r., IV CSK 13/19, L.).

Zgodnie z obecnie przyjmowanym stanowiskiem Sądu Najwyższego zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej klauzule kształtujące mechanizm indeksacji określają główne świadczenie kredytobiorcy. W konsekwencji w ten sposób należy też ocenić postanowienie stanowiące część mechanizmu indeksacyjnego, określające sposób oznaczenia kursu miarodajnego dla przeliczenia walutowego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17, OSP 2019, z. 12, poz. 115, z dnia 9 maja 2019 r., I CSK 242/18, z dnia 7 listopada 2019 r. IV CSK 13/19, z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18).

Powyższe znajduje aktualność na gruncie niniejszej sprawy.

Zawarte w umowie postanowienia indeksacyjne stanowiły niedozwolone postanowienia umowne w rozumieniu art. 385¹ § 1 - 4 k.c. wobec kumulatywnego spełnienia się wszystkich przesłanek w nim określonych w zakresie zasad przeliczania świadczeń uiszczanych przez powódkę na rzecz banku oraz wypłaconej im kwoty z zastosowaniem kursu waluty (...) ustalonego przez bank w bankowej tabeli kursów do PLN.

W przedmiotowej umowie pożyczki indeksowanej do waluty obcej, tj. do franka szwajcarskiego pożyczkobiorcy przyjęli na siebie spłatę kwoty pożyczki w (...) ustaloną w złotych polskich z zastosowaniem podwójnej indeksacji do waluty obcej (§ 1 ust. 2A w zw. z § 11 ust. 4 umowy). W przypadku określenia wysokości świadczenia w wyniku waloryzacji należy przyjąć, że miernik wartości służący tejże waloryzacji powinien być określany w sposób precyzyjny, tzn. taki, aby możliwe było jego obiektywne oznaczenie. W przeciwnym razie nie zostanie spełniony wymóg oznaczoności świadczenia. Pozostawienie jednej ze stron możliwości swobodnego kształtowania wskaźnika waloryzacji skutkowałoby w istocie brakiem określenia wysokości świadczenia, a zatem brakiem uzgodnienia tego elementu umowy.

Pożyczkodawcy nie otrzymali waluty (...), a jej równowartość przeliczono na PLN, według kursu ustalonego przez bank. Wysokość świadczenia pożyczkobiorców została określona w ten sposób, że kwotę pożyczki przeliczano najpierw ze złotych na franki szwajcarskie, po kursie wskazanym przez Bank, uzyskując równowartość pożyczki wyrażoną w walucie obcej. Następnie – już bezpośrednio w celu określenia każdej kolejnej raty – przeliczano wskazywaną przez bank kwotę w (...) na złotówki po kursach ustalanych przez pożyczkodawcę w jego tabeli kursów. Umowa nie

przewidywała żadnych ograniczeń w określaniu przez Bank kursów w tabelach kursów obowiązujących w banku. Z umowy nie wynikało również, aby kurs waluty wpisywany do tabeli kursów obowiązującej w banku musiał przybrać wartość rynkową albo jakąkolwiek wartość możliwą do ustalenia i przewidzenia przez drugą stronę umowy. Umowa i regulamin nie przewidywały żadnych kryteriów, wedle których miałyby być ustalony kurs w tabeli.

Przeliczenia w zakresie samej kwoty pożyczki jak i rat jej spłaty odbywały się w oparciu o kursy banku, będące jego wewnętrznym dokumentem i to uprawnienie banku do określania wysokości kursu (...) nie doznawało żadnych formalnie uregulowanych ograniczeń. Bank mógł wybrać dowolne kryteria ustalania kursów, niekoniecznie związanych z aktualnym kursem ukształtowanym przez rynek walutowy i miał możliwość uzyskania korzyści finansowych stanowiących dla kredytobiorcy dodatkowe koszty pożyczki, których oszacowanie nie jest możliwe ze względu na brak oparcia zasad ustalania kursów wymiany o obiektywne i przejrzyste kryteria, jak choćby kurs średni NBP. Następstwem wprowadzenia do umowy łączącej strony mechanizmu indeksacji pożyczki do waluty obcej było również rażąco nierównomierne rozłożenie pomiędzy stronami ryzyka wynikającego z wyrażenia wysokości zobowiązania konsumenta w walucie obcej, której kurs podlega nieograniczonym zmianom.

Skoro umowa podpisana przez strony nie określała podstaw określenia świadczenia pożyczkobiorców, bank mógł zatem dwukrotnie, w aspekcie kształtowania kursu, wpływać w sposób dowolny na wysokość świadczenia pożyczkobiorców. Pierwszy raz po wypłacie pożyczki przeliczając kwotę stanowiącą jej przedmiot na (...) po kursie ustalonym przez siebie, zaś drugi przy ustalaniu wysokości poszczególnych rat. Zgodnie z brzmieniem umowy wysokość każdej raty powinna wynikać z przemnożenia pewnej sumy wyrażonej w (...) przez ustaloną dowolnie przez jedną ze stron (bank) wielkość (kurs waluty). Tym samym wysokość świadczenia zależy zatem od swobodnego, niczym nieograniczonego, uznania jednej ze stron umowy.

Bank przy tym uwzględniał inny kurs (...) przy przeliczaniu wartości wypłaconego pożyczki (kurs kupna) i inny przy obliczaniu wartości raty spłaty pożyczki (kurs sprzedaży). Kursy wykorzystywane przez bank nie są zatem kursami średnimi, a kursami kupna i sprzedaży, a więc z zasady zawierają wynagrodzenie - marżę banku za dokonanie transakcji kupna lub sprzedaży, której wysokość jest zależna tylko i wyłącznie od woli pozwanego. Przyznanie sobie przez pozwanego prawa do jednostronnego regulowania wysokości rat kredytu poprzez wyznaczenie w tabelach kursowych kursu kupna oraz sprzedaży franka szwajcarskiego oraz wysokości tzw. spreadu (różnica między kursem sprzedaży i zakupu waluty obcej) przy pozbawieniu konsumenta jakiegokolwiek wpływu, bez wątpienia narusza jego interesy i jest sprzeczne z dobrymi obyczajami. Mianem spreadu określa się wynagrodzenie za wykonanie usługi wymiany waluty. Między stronami nie dochodziło do transakcji wymiany walut. Pobieranemu od strony powodowej spreadowi nie odpowiadało żadne świadczenie banku. W istocie była to prowizja na rzecz banku, której wysokości strona powodowa nie mogła oszacować. Wysokość tej prowizji zależała wyłącznie od banku. Treść kwestionowanych postanowień umożliwiała bankowi jednostronne kształtowanie sytuacji konsumenta w zakresie wysokości jego zobowiązań wobec banku, przez co zakłócona została równowaga pomiędzy stronami przedmiotowej umowy. Zróznicowanie przyjętego kursu dla uruchomienia i spłaty kredytu nie znajduje żadnego uzasadnienia. W szczególności nie są nim ewentualne transakcje zawierane przez bank na rynku walutowym, gdyż jest to okoliczność leżąca poza stosunkiem prawnym łączącym kredytobiorcę i bank, co potwierdza, że wprowadzenie do tego stosunku prawnego określonych rozwiązań miało nastąpić jedynie w celu ochrony interesów przedsiębiorcy, bez związku z interesami konsumenta. Pozwany nie wykazał zresztą, aby dokonywał takich transakcji i ponosił koszty z tym związane odpowiadające stosowanemu spreadowi walutowemu. Zróznicowanie rodzaju kursów przeliczeniowych powodowało, że w dniu wypłaty kredytu wysokość wyrażonego w złotych polskich zobowiązania konsumenta, które ma spełnić na rzecz banku jest wyższa od kwoty udzielonego i wykorzystanego kredytu, co niewątpliwie stanowi naruszenie interesów konsumenta. Celem klauzul waloryzacyjnych nie jest zaś przysparzanie dochodów jednej ze stron umowy.

Nie ma przy tym znaczenia wprowadzona regulaminem możliwość spłacania pożyczki w walucie (...), bowiem nie wpłynęła ona na treść przedmiotowej umowy, skoro regulamin znajdował zastosowanie do umów zawartych od 1 lipca 2009 r.

Dostrzec również należy, iż informacja o ryzyku walutowym nie została przez bank przedstawiona powódce w sposób pełny i zrozumiały, a tym bardziej o podwyższonym standardzie adekwatnym do długoterminowego charakteru stosunku prawnego wynikającego z umowy kredytu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, OSNC 2020/7-8/64, wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 3 stycznia 2020 r., XXV C 2514/19, L.). Dla wypełnienia przez bank obowiązków informacyjnych w zakresie obarczenia konsumenta ryzykiem kontraktowym nie jest wystarczające przedstawienie informacji o standardowej treści (oświadczenie obejmowało kredyty złotówkowe oraz z 3 obcych walutach), że ryzyko związane ze zmianą kursu waluty ponosi kredytobiorca. Natomiast zamieszczenie w informacji dodatkowo tabeli wariantów tej zmiany dla waluty (...) sporządzonej przy użyciu języka branży finansowej nie stanowi adekwatnego środka do przekazywania informacji o tym ryzyku. Wprowadzenie do umowy kredytowej zawieranej na wiele lat, na nabycie nieruchomości stanowiącej z reguły dorobek życia przeciętnego konsumenta, mechanizmu działania ryzyka kursowego, wymagało szczególnej staranności banku w zakresie wyraźnego i zrozumiałego wskazania zagrożeń wiążących się z oferowanym kredytem, tak by konsument miał pełne rozeznanie konsekwencji ekonomicznych zawieranej umowy. Bank wystawiał bowiem na nieograniczone ryzyko kursowe powódkę, która wraz z mężem nie miała zdolności kredytowej do zaciągnięcia kredytu złotówkowego, czego bank jako profesjonalista był świadom, oferując tego rodzaju produkt celem zwiększenia popytu na swoje usługi. W takim stanie rzeczy przedkontraktowy obowiązek informacyjny w zakresie ryzyka kursowego powinien zostać wykonany w sposób jednoznacznie i zrozumiale unaoczniający konsumentowi, że zaciągnięcie tego rodzaju kredytu (analogicznie pożyczki) jest bardzo ryzykowne, a efektem może być obowiązek zwrotu kwoty wielokrotnie wyższej od uzyskanej w następstwie kredytu, mimo dokonywania regularnych spłat (zob. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 27 listopada 2019 r. II CSK 483/18). Przetawione w niniejszej sprawie dowody, w świetle twierdzeń strony powodowej, nie dają podstaw do ustalenia, że bank wykonał obowiązek informacyjny w tym zakresie w sposób, dający stronie powodowej pełne rozeznanie co do istoty transakcji. Nie chodzi bowiem tylko o ogólną wiedzę, że kursy walut zmieniają się, ale o uwidocznienie, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływających z umowy konsekwencji ekonomicznych, w tym przyjęcia przez kredytobiorcę ryzyka kursowego, które z ekonomicznego punktu widzenia może okazać się dla niego trudne do udźwignięcia w przypadku dewaluacji waluty. Ponadto przedstawienie konsumentowi jakichkolwiek informacji musi się odbywać w warunkach umożliwiających spokojne, niezakłócone zapoznanie się z nimi oraz swobodne ich przeanalizowanie. Z pewnością nie spełnia tego wymogu, tak jak w przypadku niniejszej umowy, przedłożenie konsumentowi pakietu dokumentów obejmującego zamieszczane oświadczenia wśród szeregu innych postanowień i oświadczeń składających się na wielostronicową umowę kredytową. Obowiązek informacji winien aktualizować się także w takiej sytuacji.

Pokreślić przy tym należy, iż istotą zakwestionowanego mechanizmu w ramach przedmiotowej umowy jest nie tyle samo ryzyko kursowe, co fakt, że w ramach tego ryzyka bank umożliwił sobie pozyskiwanie od powódki jako konsumenta dodatkowego źródła dochodu poprzez wprowadzenie możliwości kreowania wysokości ustalanych kursów (...) do PLN bez możliwości jakiegokolwiek kontroli ze strony kredytobiorcy, nie wyjaśniając w żaden sposób, co będzie wpływać na tabelę kursową banku.

Następstwem wprowadzenia do umowy łączącej strony mechanizmu indeksacji pożyczki do waluty obcej było również rażąco nierównomierne rozłożenie pomiędzy stronami ryzyka wynikającego z wyrażenia wysokości zobowiązania konsumenta w walucie obcej, której kurs podlega nieograniczonym zmianom. Ryzyko to ponosi w zasadzie wyłącznie kredytobiorca – konsument, albowiem wysokość jego zobowiązania, po przeliczeniu na złote polskie, może osiągnąć niczym nieograniczoną wysokość wraz ze spadkiem wartości waluty krajowej w stosunku do waluty indeksacji, a ponadto może to nastąpić na każdym etapie długoletniego wykonywania umowy. Wprawdzie wraz ze spadkiem kursu waluty aktualizowało się ryzyko kursowe ponoszone przez bank, ale było ono eliminowane za pomocą transakcji dokonywanych na rynku międzybankowym.

(...) zawarte w powołanych wcześniej klauzulach niewątpliwie prowadzą do rażącego naruszenia interesów konsumenta, gdyż brak jest sprawiedliwego i uczciwego wyważenia praw i obowiązków stron umowy, a jednocześnie konsument nie dysponuje, zgodnie z postanowieniami umowy, żadnym instrumentem, który pozwoliłby mu na ograniczenie ponoszonego ryzyka kursowego, a w szczególności zmianę sposobu wykonywania umowy wraz z

niekorzystnym ukształtowaniem się kursu walut w sposób pozwalający na przywrócenie sprawiedliwego i uczciwego wyważenia praw i obowiązków stron umowy.

W konsekwencji uznać należało, że kwestionowane klauzule zawarte w § 1 ust. umowy, w § 11 ust. 4 umowy (klauzula waloryzacyjna), § 10 umowy w zakresie kursów walut i w § 13 ust 5 są sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszają interesy konsumenta.

Dostrzec również należy, iż brak określenia dokładnej i ściśle sprecyzowanej wysokości świadczenia przesądza o sprzeczności treści umowy z art. 353¹ kc i art. 720 § 1 kc. Umowa pożyczki powinna w szczególności określać ilość pieniędzy którą dający pożyczkę zobowiązuje się przenieść na własność biorącego pożyczkę przy jednoczesnym zastrzeżeniu, że biorący pożyczkę będzie zobowiązany do zwrotu pożyczkodawcy „tej samej ilości pieniędzy”. Tego wymogu oceniana umowa nie spełniała. Ponadto do istotnych elementów stosunku zobowiązaniowego należy obowiązek świadczenia, natomiast samo świadczenie jest jedynie realizacją tego obowiązku. Świadczenie musi być oznaczone, gdyż oznaczenie świadczenia w połączeniu z oznaczeniem sposobu zachowania się dłużnika pozwala na ustalenie treści stosunku zobowiązaniowego. Jeśli świadczenie nie zostanie oznaczone, nie można mówić o istnieniu zobowiązania ze względu na brak istotnego elementu stosunku zobowiązaniowego (tak wyrok z 1 kwietnia 2011 roku (III CSK 206/10, Legalis nr 419249). W przypadku przedmiotowej umowy strony uzgodniły kwotę pożyczki, jednak nie doszło do uzgodnienia wysokości świadczenia pożyczkobiorców. Umowa stron była zatem dotknięta brakiem treści stosunku zobowiązaniowego.

Sąd nie znalazł natomiast podstaw do uznania za niedozwolone postanowienie zawarte w § 3 ust. 5 umowy dotyczące przelewu prawa do odszkodowania z umowy ubezpieczenia.

Następnie należało ocenić skutki, jakie wiązały się z uznaniem spornych klauzul umownych za niedozwolone.

Celem mechanizmu zmiany waluty zastosowanego w umowie była chęć zastosowania oprocentowania niższego niż stosowana w bankach dla kredytów złotych (pożyczek) o stopie zmiennej stopa procentowa o nazwie WIBOR, a nie konieczność ustalenia klauzuli waloryzacyjnej, która zmierza do zachowania w czasie wartości przedmiotu świadczenia. Taką niższą stopą był LIBOR ustalany dla waluty (...). Nie bez znaczenia jest również, że sens zawarcia umowy kredytowej czy pożyczki dla banku polega na tym, że w zamian za korzystanie przez dłużnika z oddanych mu do dyspozycji środków pieniężnych bank ma możliwość uzyskania zysku.

W umowie, jaką zawarły strony, oprocentowanie oparte było o stawkę LIBOR. W świetle okoliczności niniejszej sprawy Sąd nie miał wątpliwości, że strony nie zawarłyby opisanej w pozwie umowy bez postanowień odnoszących się do przeliczeń PLN na (...). Bez zakwestionowanego postanowienia umowa nie zostałaby zawarta w ogóle, względnie na innych warunkach. To oznacza, że umowę należało uznać za nieważną w całości zgodnie z art. 58 § 3 kc.

Z przytoczonych względów, w zakresie klauzul indeksacyjnych Sąd na podstawie art. 189 kpc w zw. z art. 58 § 3 kc w zw. z art. 385¹ § 1 kc uznał, że umowa pożyczki jest nieważna w całości.

Nieważność umowy pożyczki zawartej przez strony skutkowałą uznaniem za zasadne sformułowane w pozwie żądanie powódki dotyczące zasądzenia na jej rzecz świadczeń spełnionych na rzecz pozwanego.

Zgodnie z art. 405 kc kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości. Natomiast zgodnie z art. 410 § 1 i 2 kc przepis ten stosuje się w szczególności do świadczenia nienależnego, tj. takiego, w którym ten, kto je spełnił nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia.

Dla aktualizacji roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia – poza wykazaniem jednej z kondykcji opisanych w art. 410 § 2 kc. wystarczające jest wykazanie samego przesunięcia majątkowego pomiędzy zubożonym (solvens) a

wzbogaconym (accipiens) będącego następstwem spełnienia nienależnego świadczenia, gdyż ze swej istoty spełnienie tego świadczenia spełnia przesłankę zubożenia, zaś jego otrzymanie - kryteria wzbogacenia (tak też Sąd Najwyższy w wyrokach z 15 maja 2014 r., II CSK 517/13, LEX nr 1488794, z 29 listopada 2016 r., I CSK 798/15, LEX nr 2183475, zob. także wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, LEX nr 2771344). Bez znaczenia w sprawie pozostawało to, czy pozwany faktycznie rozporządził środkami finansowymi otrzymanymi w ramach spłat rat kredytu, choćby na pokrycie własnych zobowiązań i nie zachodzi w tym wypadku potrzeba ustalenia, czy wzbogaciło ono odbiorcę (accipiensa). Samo bowiem spełnienie świadczenia nienależnego jest źródłem roszczenia restytucyjnego.

Brak zastrzeżenia przez pożyczkobiorców zwrotu spełnianego świadczenia (rat kredytu) nie niweczył skuteczności roszczenia, gdyż jak wynika z art. 411 pkt 1 kc spełnienie świadczenia w wykonaniu nieważnej czynności prawnej rodzi obowiązek zwrotu, nawet jeżeli spełniający świadczenie wiedział, że nie jest do tego zobowiązany. W niniejszej sprawie podstawą prawną świadczenia była nieważna czynność prawna, która nie stała się ważna mimo spełnienia świadczenia, a w takim wypadku wiedza spełniającego świadczenie, że nie był do świadczenia zobowiązany, nie zwalnia odbiorcy świadczenia do jego zwrotu (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 września 2018 r., I CSK 575/17, Legalis nr 1829409).

W sprawie nie znajduje również zastosowania również wyłączenie z art. 411 pkt 2 kc (zasady współżycia społecznego), albowiem skutki stosowania przez bank niedozwolonych postanowień umownych nie mogą podlegać ochronie prawnej. Świadczenie spełnione przez powódkę w następstwie nieważnej umowy kredytowej nie może być kwalifikowane jako czyniące zadość zasadom współżycia społecznego, skoro to właśnie zastosowanie przez bank wzorca umownego zawierającego klauzule abuzywne należało oceniać w kontekście naruszenia dobrych obyczajów.

W art. 410 § 2 kc w sposób enumeratywny wymieniono cztery sytuacje (kondykcje) kreujące obowiązek zwrotu nienależnego świadczenia i komplementarne do niego roszczenie o jego zwrot. W sprawie znajduje zastosowanie teoria dwóch kondykcji, którą należy rozumieć jako konstruującą po obu stronach nieważnej czynności prawnej niezależne roszczenia o zwrot spełnionego świadczenia. T. stanowisko należy już uznać za ugruntowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego. W szczególności należy odwołać się w tej mierze do uchwały Sądu Najwyższego z 16 lutego 2021 r. (III CZP 11/20), w której wyjaśniono, że stronie, która w wykonaniu umowy kredytu, dotkniętej nieważnością, spłacała kredyt, przysługuje roszczenie o zwrot spłaconych środków pieniężnych jako świadczenia nienależnego (art. 410 § 1 kc w zw. z art. 405 kc), niezależnie od tego, czy i w jakim zakresie jest dłużnikiem banku z tytułu zwrotu nienależnie otrzymanej kwoty kredytu, czy też uchwały z 7 maja 2021 r. (III CZP 6/21, której Sąd Najwyższy nadał moc zasady prawnej), w której wyjaśnił, że jeżeli bez bezskutecznego postanowienia umowa kredytu nie może wiązać, konsumentowi i kredytodawcy przysługują odrębne roszczenia o zwrot świadczeń pieniężnych spełnionych w wykonaniu tej umowy (art. 410 § 1 w związku z art. 405 kc), zastrzegając jednocześnie, że kredytodawca może żądać zwrotu świadczenia od chwili, w której umowa kredytu stała się trwale bezskuteczna. Powyższe znajduje zastosowanie w przypadku umowy pożyczki.

Umowa, która nie może wiązać bez niedozwolonego postanowienia, jest w całości bezskuteczna, a w konsekwencji konsument i kredytodawca mogą żądać zwrotu świadczeń spełnionych na jej podstawie jako nienależnych (art. 410 § 1 kc). Roszczenia stron mają charakter odrębny (niezależny), co oznacza, że nie ulegają automatycznie wzajemnej kompensacji i konsument może żądać zwrotu w całości spłaconych rat kredytu niezależnie od tego, czy i w jakim zakresie jest dłużnikiem banku z tytułu nienależnie otrzymanej kwoty kredytu. W konsekwencji kwota łączna, jaką powódka spłaciła stanowi świadczenie nienależne.

W okresie od dnia 29 września 2008 roku do dnia 13 lutego 2012 roku pożyczka została spłacona w wysokości 82.977,66 zł. Ponieważ podstawa prawna tego świadczenia odpadła, zostało ono spełnione nienależnie i podlega zwrotowi.

W rezultacie Sąd orzekł jak w pkt I wyroku, zasądzając od pozwanego na rzecz powódki łącznie kwotę 82.977,66 zł.

Na podstawie art. 481 kc Sąd zasądził od powyższej kwoty odsetki ustawowe za opóźnienie zgodnie z żądaniem pozwu od dnia 25 września 2021 roku do dnia zapłaty, tj. od następnego dnia po doręczeniu pozwanemu odpisu pozwu.

Zobowiązanie do zwrotu świadczenia nienależnego należy do tzw. zobowiązań bezterminowych, w których termin spełnienia świadczenia nie jest z góry oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania, wobec czego spełnienie winno nastąpić niezwłocznie po wezwaniu do wykonania zgodnie z art. 455 kc.

Sąd uznał, iż powódka ma prawo domagania się całości świadczeń uiszczonych na rzecz Banku, wobec zawarcia umowy o zwolnienie z długu w dniu 16 marca 2010 roku, jednego z kredytobiorców K. S. i dokonywaniu spłat rat kapitałowo odsetkowych jedynie przez powódkę a także z uwagi na zawarcie umowy o podział majątku wspólnego po rozwodzie.

Sąd nie uwzględnił zarzutu przedawnienia podniesionego przez pozwanego.

Skoro do zwrotu świadczeń spełnionych przez strony na podstawie umowy ma zastosowanie reżim zwrotu nienależnego świadczenia, dotyczy to także reguł przedawnienia roszczeń. Zważywszy jednak na zastrzeżoną dla kredytobiorcy-konsumenta możliwość podjęcia ostatecznej decyzji co do sanowania niedozwolonej klauzuli albo powołania się na całkowitą nieważność umowy także wtedy, gdy mogłaby zostać utrzymana w mocy przez zastąpienie klauzuli abuzywnej stosownym przepisem (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 3 października 2019 r. w sprawie C-260/18, K. D. i J. D. przeciwko Raiffeisen Bank (...), pkt 55, 67), należy uznać, że co do zasady termin przedawnienia tych roszczeń może rozpocząć bieg dopiero po podjęciu przez kredytobiorcę-konsumenta wiążącej (świadomej, wyraźnej i swobodnej) decyzji w tym względzie. Dopiero bowiem wówczas można uznać, że brak podstawy prawnej świadczenia stał się definitywny (na pewne podobieństwo przypadku do *condictio causa finita*), a strony mogły zażądać skutecznie zwrotu nienależnego świadczenia. Oznacza to w szczególności, że kredytobiorca-konsument nie może zakładać, iż roszczenie banku uległo przedawnieniu w terminie liczonym tak, jakby wezwanie do zwrotu udostępnionego kredytu było możliwe już w dniu jego udostępnienia (por. wyrok SN z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, L.). Podobnie bank również nie może przyjmować, że roszczenie kredytobiorcy-konsumenta uległo przedawnieniu w terminie liczonym tak, jakby wezwania do zwrotu spełnionych wykonaniu umowy świadczeń było możliwe już w dniu ich spełnienia. Nie można również podzielić stanowiska, że roszczenie o zwrot nienależnego świadczenia jest roszczeniem okresowym. Każde ze spełnianych świadczeń, nawet jeśli ma miejsce w regularnych odstępach czasu, powoduje powstanie odrębnego roszczenia. W istocie nie istnieje bowiem jedno roszczenie o zwrot nienależnego świadczenia, ale szereg takich roszczeń, z których każde, samodzielne, jest związane z poszczególnymi świadczeniami. Aby przyjąć, że wynikające z takich świadczeń roszczenie ma charakter okresowy konieczne jest istnienie odpowiedniej podstawy prawnej, wyrażonej w ustawie albo czynności prawnej, z której wynika taki charakter roszczenia. Nie wystarczy faktyczne spełnianie świadczeń w pewnych odstępach czasu. Podstawą do przyjęcia, że świadczenia powódki miały charakter okresowy nie mogą być też postanowienia umowy uznanej za nieważną. Skoro umowa jest nieważna, to nie ma podstaw do rozróżniania odsetkowej i kapitałowej części rat, gdyż w ogóle nie doszło do skutecznego ustalenia ratalnej spłaty.

Powódka podjęła ostateczną decyzję co do powołania się na nieważność umowy w dacie wystąpienia z pozwem, w którym wystąpiła do pozwanego z wnioskiem o zwrot wpłaconych na rzecz banku świadczeń, w związku z czym nie doszło do przedawnienia roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia nawet w części.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie przepisu art. 98 k.p.c., zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sprawy. Powództwo zostało uwzględnione w całości, dlatego też Sąd zasądził od pozwanego na rzecz powodów całość poniesionych przez nich kosztów procesu. Na zasądzoną kwotę złożyły się: opłata od pozwu – 1.000 zł, opłata skarbową od pełnomocnictwa – 34 zł (2 x 17 zł), koszty zastępstwa procesowego – 10.800 zł.